

PAVLINSKI SAMOSTAN U DUBICI

Ante SEKULIĆ, Zagreb

Unatoč pomanjkanju podataka o nutarnjem ustrojstvu redovničkog života u prvim pavlinskim samostanima u nas (Dubica, Remete, Bački Monoštor, Batina) sačuvani su brojni podaci od njihova osnutka do konačnog uništenja za turskih provala i osvajanja. Tako svoju povijest ima i drevni negdašnji samostan u Hrvatskoj Dubici.

Oko osnutka pavlinskog samostana u Dubici ne slažu se pisci, jer neki misle poput Petra Pázmánya,¹ O. Szentiványija² i drugih, dok Ivan Kristolovec³ u svojoj rukopisnoj *Povijesti pavlinskih samostana* tvrdi da je dubički samostan prvi i najstariji

---

1 P. PÁZMÁNY, *Tabula monasteriorum Ordinis s. Pauli Primi Eremitae*, Könyvszemle; Budapest, 1883.

Osim arhivske građe, priloga I. KUKULJEVIĆA i T. SMIČIKLASA u CD II, IV, V, XII, XIII i *Mon. hung. histor. diplom.* koje su objelodanili L. Thalóczy – A. Horvát bilježim slijedeće: N. BENGER, *Chronotaxis monasteriorum Ordinis ff. eremitarum s. Pauli primi Eremitae in provinciis Istriae et Croatiae*. Rukopis, JAZU II d 212; K. DOČKAL, *Pavlinski samostan Bl. Djevice Marije u Dubici*. Rukopis, Kaptolski arhiv, Zagreb; Lj. DOBRONIĆ, *Viteški redovi*, Zagreb, 1984; E. KISBÁN, *A magyar palosrend története*, I. Budapest, 1938; I. KRISTOLOVEC, *Descriptio synoptica monasteriorum Ordinis s. Pauli primi Heremitaie olim fundatum (...)*. Arhiv JAZU, Zagreb, Br. II b 72; I. KUKULJEVIĆ, *Priorat vranski sa vitezi Templari i Hospitalci u Hrvatskoj*. Rad JAZU, knj. 81. Zagreb, 1886; E. MÁLYUSZ, *A szlávoniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Ország*. Levéltárban. Levéltári közlemények a magyar. kir. országos levéltár folyoirata. Budapest, 1930; F. OROSZ, *Synopsis annalium eremi – coenobiticorum ff. eremitarum Ordinis s. Pauli primi Eremitae*, Sopronii, 1747; H. ŠERIC, *Katoličke crkve i samostani u Dubici i njezinoj okolici u srednjem vijeku*. Croatia sacra, br. 22–23, Zagreb, 1944; I. K. TKALČIĆ, *Pavlinski samostan u Dubici*. Viestnik hrvatskog arheološkog društva; Zagreb, 1895.

2 O. SZENTIVÁNYI, *Catalogus Sanctorum*; djelo spominje Kamilo Dočkal u svome rukopisu o Dubici, str. 1a.

3 I. KRISTOLOVEC, pavlin, lepglavski profesor bogoslovlja, koji se krajem XVII. i početkom XVIII. stoljeća zauzimao za samostalnost hrvatskih pavlinskih samostana. Radio je na ustanovljenju hrvatske pavlinske provincije u zajednici s Gašparom Malečićem, o čemu je već bilo spomena. Bio je gen. vikarom Reda od god. 1702–1707.

koji su pavlini utemeljili u Hrvatskoj.⁴ Prema mišljenju i tvrdnji spomenutog pisca samostan u Dubici podignut je god. 1244. po nalogu Kolomana, vojvode Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, dok je god. 1270. obnovljen »ili je promijenio način života od pustinjačkog u zajednički«. Kristolovec u prilog svojoj tvrdnji spominje povelju kralja *Ljudevita* (Nagy Lajos) o Dubici iz koje se vidi da je dubički samostan osnovan god. 1244. Ta se povelja »i danas čuva u Lepoglavi«, pripominje pisac.⁵ Mađarski povjesničari Pavlinskog reda E. *Kisbán*,⁶ L. *Szabó*⁷ i drugi noviji pisci ne sumnjaju da je dubički samostan osnovan god. 1244, i da mu je vojvoda Koloman bio utemeljiteljem.

Kamilo *Dočkal* u rukopisnoj obradbi povijesti samostana u Dubici na pitanje je li »baš dubički samostan najstariji pavlinski samostan u Hrvatskoj«, jer i remetski samostan »svojata tu slavu«, ne odgovara izravno, nego piše: »Svakako je dubički samostan osnovan još za života osnivača Reda bl. Eusebija«⁸ i prije nego što je bio izabran za prvoga priora mladome Redu. Prema A. Eggereru bio je Euzebije izabran za priora god. 1250. a prvo pisano Pravilo dobili su pavlini god. 1263.⁹

Razlog tome što je dubički samostan utemeljen još prije nego što je Pavlinski red pravno ustrojen tumački K. *Dočkal*: »Bit će da su crkve i samostani u tom kraju imale biti ustuk bogomilstvu, koje je tada prodiralo iz bosanskih brda u panonsku Hrvatsku«.¹⁰

Osobno prihvaćam prema povijesnim podacima da je u Dubici bio najstariji naš pavlinski samostan, no nisam sklon prihvatiti misao da je ovaj samostan trebao biti ustuk bogomilstvu. Pavlini su u ono doba pustinjaci, odnosno zajednica koja nije imala svoja Pravila i nije se bavila propovijedanjem, a jedva je među njima bilo misnika.

1. Sredovječna, bosanska Dubica

Kad je riječ o dubičkom pavlinskom samostanu, onda se misli na naselje Dubicu u kojem je u XIII. stoljeću osnovan spomenuti samostan. Međutim, treba ukloniti nespornost oko naselja, jer postoje dvije Dubice – *Bosanska* i *Hrvatska*. Prvu – *Bos. Dubicu* u povijesti nazivaju *Starom* ili *Turskom* Dubicom, naselje koje se nalazi na desnoj obali Une; drugu – *Hrv. Dubicu* u ispravama nazivaju *Novom* ili *Carском* Dubicom, smještena je pak na lijevoj obali spomenute rijeke.

Najstarije isprave spominju sredovječnu Dubicu, koja se – kako je spomenuto – nalazi na desnoj obali Une, kao *castrum*, *forum*, također kao *libera villa*, pa *civitas*,

---

4 I. KRISTOLOVEC, *Descriptio synoptica monasteriorum Ordinis s. Pauli primi Heremitaie olim fundatorum* (...), JAZU, II. b. 72, Dubica, str. 3.

5 Ondje.

6 E. KISBÁN, *A pálosrend* (...), 43, 46, 326.

7 L. SZABÓ, *Geneza kultu Maryjnego paulinów węgierskich w XIII i XIV wieku*. Studia Claromontana, 3. Jasna Góra, 1982, 242.

8 K. DOČKAL, *Samostan sv. Marije u Dubici*, rkp. str. 1a.

9 A. EGGERER, *Fragmen panis* (...), 78–82.

10 K. DOČKAL, *nav. dj.*, 1b.

oppidum, a zatim kao *districtus* i *comitatus*. Može se zaključiti, dakle, da je Dubica bila utvrđeni grad i trgovište, pa središte kotara i sjedište županije. Iz povijesti je poznato da se *castrum Dubicha* spominje god. 1258, dok se u ispravi iz god. 1197. navodi »*districtus Dubicha*«. Tom ispravom, naime, hrvatsko ugarski kralj *Emerik* (Mirko) daruje knezu *Stjepanu* (iz rimske obitelji Ursini) gospoštiju Vodice.¹¹ Županija dubička, koja je sezala daleko preko Save, spominje se god. 1239.¹² Dubičku županiju dobili su – kako se držalo – god. 1269. templari u zamjenu za grad Senj.¹³ Međutim, Ljelja *Dobronić* je upozorila da je magistar templara u Hrvatskoj i Ugarskoj brat *Jakov de Monte Regali* izdao god. 1240. u Dubici ispravu¹⁴ o kupoprodaji neke zemlje na Uni među tamošnjim plemićima. Ta isprava doista svjedoči da je poglavar templara kao feudalni gospodar u Dubici mogao izdavati mjesnim žiteljima ispravu.¹⁵ Templari su, dakle, imali već prije sjedište u Dubici (*cruciferi de Dubza*), a god. 1269. dobili su prava i prihode dubičke županije,¹⁶ Senj su ipak izgubili kad je grad s Nehajem kralj Bela IV. darovao knezovima krčkim.¹⁷ Templari su također izručili sve isprave i darovnice koje su se ticale Senja i gradske županije.¹⁸

Tako je Dubica došla pod upravu templara. Osim dvora njihova poglavara (*praecceptor*) bili su u gradu samostani cistercita, dominikanaca, a od god. 1244, kako je spomenuto, i samostan pavlina. Prema popisu župa Zagrebačke biskupije iz god. 1334.¹⁹ spominju se crkva Svih Svetih, sv. Petra i Dominika. Grad je bio ugledan i velik.²⁰ U crkvenoj upravi Dubica je bila sjedište arhidakonata koji je imao svoga zastupnika u Zagrebačkom kaptolu. God. 1334. spomenuti je arhidakonata imao tri kotara: *districtum dubicensem*, *districtum Zana et districtum Urbas* sa 34 crkve, ali god. 1501. u arhidakonatu je samo 16 župa, jer su sanski i vrbaški kotar bili pod turskom vlašću.²¹

Sredovječne, stare Dubice više nema jer je god. 1538. stari utvrđeni grad pao u turske ruke i ostao je u njihovoj vlasti dok Hrvatska nije oslobođena. U doba kad je ban Nikola Erdödy oslobodio god. 1685. grad Viroviticu, udario je na Dubicu i na juriš je zauzeo grad.²² Međutim, unatoč oslobođenju Dubica je s Kostajnicom,

11 I. KUKULJEVIĆ, *Codex diplomaticus*, II. Zagreb, 1875., 185; T. SMIČIKLAS, *CD*, II, 359, br. 332. (Oba pisca sumnjaju u izvornost isprave).

12 T. SMIČIKLAS, *CD*, IV., str. 80, br. 76.

13 Lj. DOBRONIĆ, *Viteški redovi*, 40.

14 T. SMIČIKLAS, *CD*, IV., 121, br. 111.

15 Lj. DOBRONIĆ, *nav. dj.*, ondje.

16 T. SMIČIKLAS, *CD*, V., 510, br. 975.

17 *Isto djelo*, 177, br. 684. (»cum omni districtu, jurisdictione et suis pertinentiis...«)

18 Usp. Iv. KUKULJEVIĆ, *Priorat vranski sa vitezi Templari i Hospitalci sv. Ivana u Hrvatskoj*. Rad JAZU, br. 81. Zagreb, 1886, 1–6.

19 Usp. F. RAČKI, *Popis župa zagrebačke biskupije god. 1334. i 1501. godine*. Starine IV. Zagreb, 1872., 211. U popisu god. 1443. zabilježena je u Dubici »*Ecclesia Omnium Sanctorum de Foro, ibidem ecclesia s. Petri*«

20 *Ondje*.

21 *Ondje*.

22 F. ŠIŠIĆ, *nav. dj.*, 307.

Gradiškom i Jasenovcem vraćena Turskoj mirovnim ugovorom u Srijemskim Karlovcima god. 1699. Krajem XVIII. stoljeća (god. 1788) osvojila je hrvatska vojska pod zapovjedništvom generala *Laudona* opet Dubicu.²³ Nacrt staroga dubičkog grada iz vremena karlovačkog mira sačuvan je na Weiglovoj karti (iz god. 1699).²⁴ Dubički je grad imao izgled četverokuta, koji na uglu prema Uni ima kulu sa strijelicama, a na dva suprotna ugla su okrugle kule. Takav izgled potvrđuje Weissova slika iz god. 1729, kad je na hrvatskoj strani postojala Nova/Hrvatska Dubica u obliku maloga drvenog kaštela.²⁵

O pavlinskom samostanu nema tragova; nije sačuvana ni slika ni crtež, a nema ni ruševina.²⁶ O člancima što ih je objelodanio *Hašim Šerić* god. 1937. i god. 1944. bit će još riječi u ovom prikazu.

2. Pavlini u Dubici

O postanku pavlinskog dubičkog samostana, osim spomenutih pisaca, bilježi Franjo *Orosz*:

»In Dalmatia monasterium B. Mariae Virginis de Dubicza, sub Colomanno Sclavoniae, Croatiae et Dalmatiae duce, anno 1244. ab hospitibus liberae villae de eadem Dubicza fundatum.«²⁷

Zanimljivo je što je pisac smjestio Dubicu u Dalmaciju, ali potvrđuje da je vojvoda *Koloman* uveo pavline u grad.

Andrija *Eggerer* također piše da je dubički samostan utemeljen spomenute godine »adnitate maxime Colomanno Sclavoniae, Croatiae et Dalmatiae duce«, ali ističe da je dubički samostan prvi pavlinski izvan Ugarske.²⁸

Iz bilježaka se može pouzdano zaključiti da je pavline u Dubicu doveo vojvoda *Koloman*, koji je god. 1226. preuzeo upravu kraljevine Hrvatske. Među ostalim poslovima želio je urediti crkvene prilike. Želio je također suzbiti bogomilstvo, a papa *Grhur IX.* (1227–1241) molio je *Kolomana* da mu pomogne istrijebiti krivovjerje u Bosni.²⁹ Spomenuti je papa istog dana 22. prosinca 1238. pisao dominikancima pečujske biskupije neka pošalju svoje redovnike u Bosnu.³⁰ *Koloman* je god.

23 Usp. R. HORVAT, *Povijest Hrvatske*. Petrinja, 1904., 420 i 509.

24 Chr. WEIGL, *Mappa der zu Carlovitz geschlossen und hernach durch zwey govollmächtigte Commissariis vollzogenen Kaiserlich-Türkischen Grantz-Scheidung so dem Jahr 1699 angefangen und nach verflussung 22 Monaten vollendet worden*. AH, Zagreb, bakrorez.

25 Đ. SZABO, *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*. Zagreb, 1920., 66.

26 I. K. TKALČIĆ, *Pavlinski samostan u Dubici*, 232.

27 F. OROSZ, *Synopsis annalium eremi-coenobiticorum*, 390.

28 A. EGGERER, *nav. dj.*, 71: »Hospites liberae villae de Dubicza regni Dalmatiae, qui anno salutis 1244. adnitate maxime Colomanno Sclavoniae, Croatiae et Dalmatiae duce, ducto, ut litterae sonant, misericordia spirituali inspirens, congregatis inibi et congregandis eremitis, cum annexis proventibus locum in territorio suo cesserunt, quatenus exstructo coenobio juxta templum D. Dominici Loricati hactenus a se frequentatum, commodius pietatis exercitiis et coenobitico vivendi instituto incumbent...«

29 T. SMIČIKLAS, *CD.*, IV., 63, br. 39.

30 *Isto djelo*, 65, br. 60.

1237. zavojevaio protiv bosanskog bana Ninoslava i kad je pokorio Bosnu, nastojao je bogomilstvo prevladati dobrom vjerskom poukom; zato je u hrvatsko kraljevstvo pozvao svježe crkvene redove. Dominikanci su se proćuli kao propovjednici protiv patarena i bogomila pa ih je Koloman pozvao u Dubicu i sagradio im samostan na desnoj obali Une, a pozvao je i pavline koji su tek osnovali svoju prvu zajednicu nedaleko Pećuha (udruživanjem pustinjaka iz Pataća i Piliša). – Koliko je Koloman uspio u svojim zamislima ne može se pouzdano reći, ali 5. prosinca 1239. papa je pohvalio Kolomana radi revnosti u suzbijanju bogomilstva;³¹ no iste je godine, svega dva dana kasnije, Grgur IX. uputio molbu dominikanskom poglavaru u Ugarskoj neka pošalje još nekoliko redovnika u Bosnu.³²

Iz saćuvane darovnice³³ može se nešto bliže saznati o gradnji pavlinskog samostana. Kad su, naime, pavlini stigli u Dubicu, tražio je Koloman od Dubićana da im ustupe onoliko zemljišta, koliko je potrebno za izgradnju crkve i samostana te život zajednice. Pavlini su nakon dolaska obavljali svoje pobožnosti u crkvi sv. *Dominika Oklopljenog*,³⁴ pa je bilo potrebno učiniti ih nezavisnim od druge zajednice. Tri godine poslije Kolomanove želje (i smrti) poglavarstvo Dubice³⁵ je god. 1244. darovalo zemlju koja je pavlinima bila potrebna za gradnju crkve i samostana i od koje su se mogli uzdržavati. Osim što su u darovnici toćno oznaćene meće zemljišta, izrićito se govori da ga poglavarstvo daruje prema želji i nalogu vojvode Kolomana.³⁶ Ovu je darovnicu potvrdio kralj Stjepan VI. prve godine svoga kraljevanja god. 1270. na molbu dubićkih pavlina.³⁷

Iz darovnice se takoder vidi da je pavlinski dubićki samostan nosio naslov samostana Bl. Djevice Marije. Budući da ga se naziva *Claustrum B. Mariae Virginis de supra Dubicha* ili *Claustrum sanctae Mariae de promontio de superque Dubicae* treba zaključiti da se nalazio blizu grada.³⁸

Pavlinski samostan u Dubici bio je upravno pod općinom dubićkom i pod županijom dubićkom. U doba kad je samostan utemeljen bili su dubićki župani građanske osobe, ali od god. 1269. županima su bili templari (»Božjaci«). Poznata je uloga templara u povijesti, posebice u našoj narodnoj,³⁹ a vladari su im darivali velike

---

31 *Isto djelo*, 93, br. 86.

32 *Isto djelo*, 95, br. 89.

33 L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *Monum. hung. hist. diplom. MHH T/36. 1912., str. (obiteljsko ime pisca A. Horváta neki pišu Horváth)* – T. SMIĆIKLAS, *CD, IV.*, 264, br. 228.

34 Sv. Dominik »Oklopljeni« (Loricato/Luricato) je bio ćlan kamaldolezijske redovnićke zajednice i ne treba ga poistovjetiti s utemeljiteljem dominikanaca.

35 Na ćelu dubićkog poglavarstva bio je sudac/villicus Jernej, te prisežnici Fridrih, Marcel i Lastiša.

36 Usp. T. SMIĆIKLAS, *CD, IV.*, 264, br. 228.

37 T. SMIĆIKLAS, *CD, IV.*, 581, br. 31. – *Acta monast Dubica*, AH, br. 1.

38 Ispisivanje naziva samostana je ortografski neujednaćeno – Treba pripomenuti da su pavlini gradili veoma rado svoje samostane izvan gradova, ali u njihovoj blizini (Dubica, Remete i drugi).

39 Lj. DOBRONIĆ, *Viteški redovi*, 15–56.

posjede.⁴⁰ Već je spomenuto da su templari nagodbenom zamjenom mjesto Senja dobili grad Dubicu i dubičku županiju⁴¹ te su njima upravljali sve dok Red templara nije god. 1312. ukinut na saboru u *Vienni*.⁴² Templare su zamijenili *Ivanovci* (hospitalci), i njihov prior je imao u naslovu »per Hungariam et Sclavoniam prior humilis et comes Dubiche«, ali iz toga razdoblja nema nikakvih vijesti o pavlinima u Dubici.⁴³

Posebnu povijesnu vrijednost za dubički samostan pavlina ima povelja koju je izdao *Stjepan*, vojvoda Hrvatske i Slavonije u Zagrebu, 20. veljače 1354. Spomenute se godine javlja *Stjepan prior Ordinis fratrum heremitarum sancti Pauli ecclesiae beatæ Virginis circa liberam villam Dobycensem et totius conventus sui Ordinis*, da potvrdi – kako se doslovce kaže – *litteras villici et universorum civium et hospitem de dicta Dobycha* darovnicu zemljišta pavlinskom samostanu u Dubici. U povodu te molbe priložio je prior i potvrđnicu vojvodina djeda kralja *Stjepana VI.* iz god. 1270. Priorovoj molbi udovoljio je vojvoda *Stjepan*, pa je *ob zelum spiritualis devotionis, quam erga praedictum gerimus Ordinem* prepisao darovnicu dubičkih građana iz doba *Kolomana*.⁴⁴

Zakladnu imovinu osigurali su dubički pavlini kad su god. 1363. uputili izaslanika kralju *Ljudevitu I.* (1342–1382) s molbom neka im potvrdi listinu kralja *Stjepana VI.* (iz god. 1270). Kralj je, urešen brojnim naslovima zemalja kojima je vladao gotovo doslovce prepisao listinu spomenutog kralja (*praetactum privilegium ipsius domini Stephani regis... approbamus*). Listina je značajna i radi naznake svih biskupa tadašnje kraljevine (*Nikola, ostrogonski; Tomo, bačko-kaločki; Ugolin, splitski; Nikola, zadarski; Ilija, dubrovački; Stjepan, zagrebački; Valentin, makarski; Stjepan, hvarski; Ivan, kninski; Matej, šibenski; Mihovil, skradinski; Demetrij, ninski; Tomo, srijemski; Petar, bosanski, itd.*).⁴⁵

Zašto su dubički pavlini tražili potvrđnicu kralja *Ljudevita*, treba odgovor jamačno tražiti u pripomeni da je providena novim kraljevskim pečatom.⁴⁶ Poznato je, naime, da je kralj *Ljudevit I.* osobno predvodio vojnu protiv bosanskih bogomila, a svoj je kraljevski pečat povjerio ostrogonskom nadbiskupu *Nikoli*. Međutim, pečat su ukrade nepoznate osobe, pa je kralj nakon povratka iz Bosne načinio novi dvostruki pečat – *sigillum novum in duobus paribus*. Kako se bio također izgubio pečat *Karla I. Roberta* – slučajem – bilo je odlučeno da se sve listine, povlastice i

---

40 T. SMIČIKLAS, *Poviest Hrvatske*, I. Zagreb, 1882., 53.

41 A. THAINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, I. Romae, 1859, 536; Lj. DOBRONIĆ, *nav. dj.* 71.

42 Lj. DOBRONIĆ, *nav. dj.* 52.

43 I. K. TKALČIĆ, *Pavlinski samostan u Dubici*, 190.

44 T. SMIČIKLAS, *CD*, V, 581, br. 31. – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, str. 52.

45 T. SMIČIKLAS, *CD*, XIII, 276, br. 278. – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, str. 76.

46 Latinski tekst: »Inter quae praesens privilegium nostrum omni supstitutione destitutum et omnia in eo superius contenta et expressa pro praefatis Heremitis dicti sigilli novi duplici et authentici appensione innovamus et perpetuo confirmamus.«

sloboštine imadu ponovno pečatiti zbog valjanosti. To je sigurno potaklo i dubičke pavline, da zatraže novu potvrđnicu.⁴⁷

3. Posjedovni darovi dubičkim pavlinima

U doba osnutka pavlinskog samostana u Dubici prvi im je posjed po feudalnim običajima za uzdržavanje darovao sudac *Jernej* s dubičkim građanima, god. 1244. Nije poznata veličina posjeda, a prostirao se oko Dubice, oko potoka *Bihče*. Međutim, s vremenom se našlo i drugih dobročinitelja koji su darovnicama ili oporukama jačali gospodarsku neovisnost samostanske zajednice. Brojni su, međutim, podaci o sporovima i parnicama dubičkih pavlina sa svima koji su im osporavali posjednička prava ili ih smetali u posjedu.

Prvi darovatelji samostanu bili su *Nikola* i *Stjepan*, sinovi kneza Odolena Kosučkog. Oni su 13. listopada 1354. pred *Ilijom*, dubičkim preceptorom Ivanovaca, i knezom *Filipom*, koji je bio *comes terrestris*, izjavili da crkvi Bl. Djev. Marije u Dubici i njezinim službenicima pavlinima daruju dio svoje očevine na posjedu zvanom *Otok*. Posjed se nalazi između potoka Kosuće, crkve sv. Jurja, posjeda Ivanovaca, rijeke Une (Olna), vrela Radomer i jame Vrtače. Darovatelji se odriču svakog prava i nad svim pripadnim šumama, livadama, travnjacima i lugovima.⁴⁷

Pavlini su ovu darovnicu dali potvrđiti kod Zagrebačkog kaptola. Potvrđnicu je zatražio *Petar prior videlicet fratrum heremitarum de claustro beatissimae Virginis de Dubycha*, a Kaptol mu je 1. svibnja 1358. točno prepisao *litteras privilegiales* i potvrđio te providio svojim pečatom.⁴⁸

Posjed Otok bio je naseljen kmetovima koji su bili dužni plaćati dubičkom županu, dakle Ivanovcima, sva feudalna davanja – *marturinas et submarturinas et alios proventus*. Dubički pavlinski prior Matija zamolio je zato poglavara Ivanovaca *Bandonu de Cornutia* neka ih od toga oslobodi, što je spomenuti ivanovski prior učinio – oslobodio je za sva vremena otočke kmetove spomenutih davanja.⁴⁹ – I, konačno, o posjedu Otok treba zabilježiti da su pavlini tražili potvrđnicu o njemu od kralja Ljudevita I. Na osobnu molbu *Emerika* (Mirka), pavlinskog brata konverza, kralj je 21. ožujka 1363. prijepis svih zakladnih spisa o posjedima dubičkih pavlina potpisao, a potvrđnicu je providio novim kraljevskim pečatom.⁵⁰

Dubički građanin i sudac *Tomo Perušin* darovao je god. 1377. oporučno pavlinskom samostanu svoju imovinu. Međutim, Perušinova udovica *Ana*, koju su braća *Grgur* i *Toma* nagovorili, nije htjela samostanu predati imetak. Pavlinski prior *Ivan* pritu-

---

47 *Acta monast. Dubica*, br. 5. – T. SMIČIKLAS, CD, XIII, 278, br. 279. – I. KRISTOLOVEC, *Descriptio synoptica* (...), 3. Dubica.

48 L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 53. – T. SMIČIKLAS, CD, XII, 257, br. 194. – *Acta monast. Dubica*, br. 3.

49 L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 82. – T. SMIČIKLAS, CD, XIII, 422, br. 307. – *Acta monast. Dubica*, br. 6. – Prior Ivanovaca u Dubici, unosi u ovoj ispravi naslov; »Frater Bandonus Cornuti, sacrae domus hospitalis sancti Johannis Jerosolimitani per Hungariam et Sclavoniam prior humilis et comes Dubychae.«

50 *Acta monast. Dubica*, br. 5. – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 79.

žio se gradskom sucu radi toga, ali je udovica odlučno odbila predati imovinu, pa je odlučeno da se konačna odluka prepusti arhidakonu dubičkom Ivanu, u Zagrebu. Raspravi su bili nazočni spomenuti prior *Ivan* i remetski vikar *Pavao*, izvršitelj oporuke *Raden* i *Šimun*. Sudu je predsjedao dubički arhidakon Ivan, a presuda je bila u korist pavlina.⁵¹ Međutim, udovica je 21. listopada 1377. došla sa svojom braćom u Zagreb, jer je imala pravo utoka na prvu presudu. Na tom su se susretu tužitelji i udovica nagodili uz popuštanje pavlina *ut amor pacis, concordiae et tranquillitatis inter eosdem tempora per longaeva vigere valeat*.⁵² O polučenoj nagodbi izdao je ispravu također Zagrebački kaptol.⁵³

Poučeni iskustvom utekli su se pavlini hrvatsko-ugarskom kraljevskom dvoru za zaštitu. Tada je *kraljica Elizabeta* 20. srpnja 1379. izdala nalog poglavarstvu i građanima Dubice – *judici juratis, villico et universis populis nostris de Dubicha* – da se zaklade i oporuke u korist dubičkog samostana B. Djev. Marije imadu ispuniti, a neposlušnike – *rebelles et contumaces* – treba na to prisiliti.⁵⁴

Posebnu pozornost svraćaju podaci, da je *Ivan Paližna*, prior vranski, u nemirima nakon smrti kralja Ljudevita Velikog (Nagy Lajos), zamolio dubičku županiju (koja mu je i pripadala) te oteo znatan dio zemljišta na pavlinskom posjedu Otok. Pavlini su se potužili kraljici Elizabeti, a ona je povjerala zagrebačkom biskupu Pavlu Horvatu neka istraži sve o tome sporu i ako je samostan doista oštećen, neka mu se oteto vrati. No 28. listopada 1383. kraljevska je vojska osvojila Vranu, a Ivan Paližna je lišen svih službi i časti. Trebalo je čekati dok su novi dubički župani Ivan i Janko uz pomoć plemića utvrdili da je zemljište doista pavlinsko pa im je ono vraćeno 11. siječnja 1384.⁵⁵

Pavlini su imali ozbiljnih teškoća i sa svojim sugrađanima, koji su osporavali samostanske zaklade, pače su ih tvorno napadali i prijetili im smrću.⁵⁶ Nasilje je prijavio

---

51 *Acta monast. Dubica*, br. 7.

52 Izvornik nagodbe je pisan na pergameni s pečatom arhidakona dubičkog; *Acta monast. Dubica*, br. 8. – T. SMIČIKLAS, *CD*, XV, 322, br. 230. – Isprava je izdata 23. listopada 1377.

53 Usp. T. SMIČIKLAS, *CD*, XV, 320, br. 229. – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 88.

54 Isprava je izdata u Pilisu, mjestu gdje su nastali pavlini; pisana je na pergameni i providena pečatom kraljice Elizabete. Usp. *Acta monast. Dubica*, br. 9 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 92. – Iz naloga: »quatenus ex parte omnium illorum, qui in facto testamentarium legationum in medio vestri commorantes, religionis viris fratribus heremitis claustris beatae Virginis in praefata Dubicha habiti rebelles et contumaces... existerent, eidem fratribus heremitis debitae satisfactionis semper exhibere debeatis complementum...«

55 *Acta monast. Dubica*, br. 10. – Iv. KRISTOLOVEC, *nav. dj.*, str. 4 Dubica – Spomenuta listina o vraćanju zemljišta svršava riječima: »In cuius memoriam firmitatemque perpetuam praesentibus duximus sigillum dicti comitatus et nostrum, videlicet comitis terrestris duximus appendendum.«

56 *Acta monast. Dubica*, br. 11 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 101 – Sukob je izbio oko kuće koju je dubička građanka Kata ostavila pavlinima. Na dan ukopa darovateljice 17. veljače 1384. napao je građanin *Tomo*, sin *Vukšin* priora *Petra* i redovničke. Slično se dogodilo 25. veljače.

redovnik *Blaž*, a kad su dva dubička građana: *Bartol*, sin *Vukov* i *Stjepan Vur* (*Stephanus Wr*) zaposjeli kuću *Kate*, udove *Aleksandrove*, pavlini su nepravdu prijavili dubičkom podarhidakonu *Fabijanu*. Ročište je bilo u Zagrebu početkom studenoga 1384. Dubički je prior bio *Valentin*, a sudu je predsjedao komarnički arhidakon *Andrija*. Sud je izrekao presudu da nasilnici imadu u roku od 6 dana vratiti spornu kuću pavlinima.⁵⁷

Među ispravama o posjedovnim pravima dubičkih pavlina je nalog slavonskih banova *Stjepana* i *Ivana Lendavskih* od 6. siječnja 1385. dubičkom županu *Nikoli*, sinu blagajskog kneza *Dujma*, i ostalim plemićima dubičke županije neka štite pavline i brane njihove kmetove protiv svakoga, a naročito građana dubičkih.⁵⁸

Kad je kraljica *Elizabeta* u proljeće god. 1385. boravila u Dubici i ondje provela Uskrs, izdala je na želju pavlina nalog *Luki*, preceptoru dubičkih *Ivanovaca*, da štiti i brani tamošnje pavline, naročito protiv dubičkih građana.⁵⁹ Kraljica je još jednom 21. travnja 1385. tražila od priora *vranskog* kao vrhovnog župana dubičkog da u Dubici štiti pavline.⁶⁰ Stigla je, naime, pritužba dubičkog pavlinskog priora *Valentina* pred preceptora *Luku* protiv dubičkog suca, prisežnika i građana koji su posvojili neke samostanske posjede. Knez *Nikola* i spomenuti preceptor su naložili da se prisvojena imovina vrati pavlinima.⁶¹

Prema ispravi sastavljenoj početkom studenoga 1388. dobili su pavlini u Dubici od *Stjepana Vura* kao naknadu za nanesene uvrede dubičkom samostanu polovicu njegova vinograda u *Vinom potoku*. Isprava je načinjena prema kazivanju udovice *Stjepana Vura* koju je izjavila pred gradskim sucem *Bartolom* (sinom *Vukovim*) i gradskim zastupnicima.⁶²

Zaštita pavlinskog samostana u Dubici od strane kralja *Sigismunda* zabilježena je god. 1398. Spomenute se, naime, godine uputio *Sigismund* u Bosnu u koju su provalili *Turci* pod vodstvom *Mahmud paše*. Kralj je tada krenuo protiv *Hrvoja Vukčić Hrvatinića* i *Sandalja Hranića*, koji su za bosanskog kralja postavili *Stjepana Ostoju*

---

57 *Acta monast. Dubica*, br. 12. – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 106.

Spis je na pergameni s pečatom komarničkog arhidakona.

58 *Acta monast. Dubica*, br. 13. – Prema tvrdnji *Iv. Krst. TKALČIĆA* postojao je, jer je spis imao u svojim rukama. Međutim, ne spominje ga *E. MÁLYUSZ*, ni *L. THALÓCZY – A. HORVÁT*.

59 *Acta monast. Dubica*, br. 14 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 109. (Na izvorniku je prstenast kraljičin pečat).

60 *Acta monast. Dubica*, br. 15 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 111 (Izvornik je na papiru).

61 *Acta monast. Dubica*, br. 16 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 110. – Poimenično se spominju zastupnici dubičke općine *Pavao KLJUČAR*, *Tomo* sin *Vukšinov*.

62 *Acta monast. Dubica*, br. 17. – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 114; spis počinje riječima: »Nos Bartholomaeus, filius Wlk, villicus, iudices jurati et universi cives de Dubicha... significamus, quod provida et honesta domina consors Stephani, filli Damiani dicti Wr, condam noster concivis (...) oraculo vivae vocis in nostri praesentia ...« Zatim su označene međe vinograda na *Vinskom potoku*.

nadajući se da će on pouzdanije obraniti zemlju; Sigismund je pak prema nagodbi u Đakovu god. 1393. držao Bosnu svojom zemljom. Na svom putu protiv Hrvoja, prošao je kralj Sigismund u proljeće god. 1398. kroz Đakovo, Ilok, Gorjan i Pože-
gu, a u srpnju ga je junački dočekaio Hrvoje na utoku Vrbasa, pa se Sigismund preko Grede, Moslavine i Čazme vratio u Ugarsku. U Gredi su mu 17. kolovoza 1398. došli izaslanici dubičkih pavlina i tražili zaštitu protiv Dubičana. Kralj je istoga dana javio *Emeriku* (Mirku) *Bubeku*, prioru vranskom i dubičkom županu, neka prouči sve spise o posjedima dubičkih pavlina, neka obiđe međe te ako utvrdi da je što oteto redovnicima, neka im se vrati, a pavline dubičke neka štiti protiv svakoga, a poglavito protiv dubičkih građana.⁶³ Međutim, kraljev nalog ispunio je prior vranski tek god. 1402. jer je nakon kraljeva odlaska u Gredu provalio bosanski vojvoda Hrvoje Vukčić u dubičku županiju. Kad je zatim dubička županija oslobođena uz pomoć bana i zagrebačkog biskupa *Eberharda Alena* i drugih velmoža, zamolio je pavlinski prior *Toma* da se ispuni kraljev nalog. Plemić *Petar* je kao povjerenik vranskog priora opet uzeo pavline dubičkog samostana u posjed.⁶⁴

Dubički pavlini nisu uživali mir, jer su se sa svojim sugrađanima sporili oko međa, prosvjedovali su protiv nasilja i tražili zaštitu vladara. God. 1403. oteli su Dubičani neke oranice pavlinima,⁶⁵ a u jesen su silom odvezli vapno iz samostanske vapnenice.⁶⁶ Neuspjelim ročištima napisane su dvije isprave dubičkih župana *Ivana* i *Dragića* izdanih 20. listopada 1404. Prva je kraća i sadrži presudu u korist pavlina, jer su se Dubičani oglušili na sva tri ročišta, a nisu ponudili ni svoja dokazala.⁶⁷ Druga je isprava također presuda – *judicantes decrevimus* – prema kojoj Dubičani moraju pavlinima vratiti posjede i ostalo.⁶⁸ Iz isprave se vidi, da se parnica vodila »super facto quorundam vinearum ac terrarum arabilium et fenilium, necnon et unius iobaginis, intra metas possessionis ipsorum Heremitarum«⁶⁹ – što znači da su Dubičani

63 *Acta monast. Dubica*, br. 18 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 117. – Izvornik je na papiru s ostacima tajnoga kraljevskog pečata ispod teksta.

64 *Acta monast. Dubica*, br. 19. – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 122 – Izvornik je na papiru sa prstenastim pečatom ispod teksta, sudački naljepak je obitelji Bubek. Izvješće kralju pisao je Emerik/Mirko Bubek u Gredi 10. srpnja 1402.

65 *Acta monast. Dubica*, br. 20 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 125. – Izvornik na papiru. Prosvjed je podignut pred plemićem Dominikom, sinom Tominim, Stjepanom iz Moravča koji je bio župan dubički, i Stjepanom, knezom kosućkim.

66 *Acta monast. Dubica*, br. 21 – Izvornik je na papiru, tragovi su dvaju prstenastih pečata. Listinu su izdali: »magister Dominicus filius Thomae de Dobowcha et Stephanus de Moravcha, comites de Dubicha...« a istražitelji su bili »Adam filius Georgii et Querin de Predimeryae...«

67 *Acta monast. Dubica*, br. 22 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, str. 126 – Izvornik je na papiru, tragovi su dva prstenasta pečata ispod teksta. Potpis: Nos Ivan et Dragiq comites de castro Vrbas et de Dubicha, ac Johannes de Ilova comes terrestris de eadem.

68 *Acta monast. Dubica*, br. 23 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 127 – Izvornik na pergameni, tragovi dva prstenasta pečata, popis: Nos Iwan et Dragiqh castellani de Orbaz ac comites de Dubicha, necnon Johannes de Ilova, comes terrestris de eadem.

69 *Ondje*.

prisvojili neke vinograde, oranice, livade i jednog kmeta koji su pripadali pavlinima. U prvoj polovici XV. stoljeća nizali su se sporovi oko pašnjaka,⁷⁰ zatim oko jednog selišta,⁷¹ o spaljenim samostanskim kućama i tjelesnim nasiljem nad priorom i njegovim ljudima.⁷² Među uglednicima kojima su se pavlini obraćali za zaštitu bila je kraljica *Barbara Celjska*, druga žena kralja Sigismunda.⁷³ Ona je dubičkom županu *Vojislavu Sekelju* (Woyslioni de Zekel, comiti de Dubicha) i njegovim podžupanima naredila neka pavline i njihov samostan, crkvu i posjede štite i brane, jer ih je ona uzela pod svoju kraljevsku zaštitu.⁷⁴ Jamačno kraljičina zaštita i nalog nisu značili ništa iznimnoga u sporovima Dubičana i pavlina, jer je već 7. ožujka 1412. pavlinski prior Grgur pred *Pavlom Bahtorjanom* (Paulus dictus Bohcoryan), dubičkim županom iznova tužio općinu dubičku zbog smetnje posjeda.⁷⁵

Nižu se zatim isprave o tužbama, sporovima, presudama i poveljama o zaštiti. Pavlini nisu mogli naći najsretnija pa ni trajnija rješenja sa svojim sugrađanima u smetnjama posjeda i nasiljima. God. 1412. ponovno je pavlin *Petar* pred banom *Pavlom Čuporom* tužio građane Dubice zbog nasilja nad priorom pavlinskim i prisvajanjem zemljišta;⁷⁶ zatim je tužbu uputio i Čazmanskom kaptolu⁷⁷ i tražio je zadovoljštinu. U svojim teškoćama zatražili su redovnici opet zaštitu kraljevu, a sačuvan je i nalog Sigismundov pisan 9. srpnja 1412. kojim nalaže dubičkim županima i podžupanima neka brane samostan od svih napadača.⁷⁸ No već u prosincu iste godine plemići *Nikola* i *Petar Hlevčević* odnijeli su iz pavlinskih šuma žir i načinili veliku štetu.⁷⁹

---

70 *Acta monast. Dubica*, br. 23. – Spis ne spominje E. MÁLYUSZ u popisu dubičkih isprava (Budapest, 1930), niti L. THALÓCZY – A. HORVÁT.

71 *Acta monast. Dubica*, br. 24 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 131. – Izvornik je na papiru, tragovi su dva prstenasta pečata ispod teksta. Ime tuženoga čitaju Češković (Iv. K. Tkalčić) ili Krišković (L. Tháloczy – A. Horvát).

72 *Acta monast. Dubica*, br. 25 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 131. Izvornik je na papiru, tragovi su dva prstenasta pečata ispod teksta. U tužbi piše da su Dubičani unam domum in dicta civitate quae ad eandem ecclesiam pertinet comburi fecerunt...

73 Kraljica *Barbara Celjska* nazvana je u nekih pisaca »Crnom kraljicom«. Pripisuje joj se niz poroka. Usp. F. Šišić, *Pregled povijesti hrvatskog naroda*, 225.

74 *Acta monast. Dubica*, br. 28. – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 134 – Izvornik je s ostatkom voštanog pečata i naljepkom sa žigom kraljice Barbare. U tekstu je napisana zaštitnička želja contra quoslibet impeditores, perturbatores... praesertim vero adversus cives de dicta Dubicha... protegere, conservare et manutenere debeatis.

75 Usp. spise *Acta monast. Dubica*, br. 26, 27. Zatim *Acta monast. Dubica*, br. 31 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 136.

76 *Acta monast. Dubica*, br. 31, 32. – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 136, 137.

77 *Ondje*.

78 *Acta monast. Dubica*, br. 35 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 142 – Izvornik je na papiru s velikim kraljevskim pečatom, a tekst je napisan: »Datum Budae, octavo die Festi Visitationis Virginis gloriosae anno Domini 1412, regnorum nostrorum, anno Hungariae etc 25, Romanorum vero secundo«.

79 *Acta monast. Dubica*, br. 36 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 146.

Iz god. 1413. kad je kralj Sigismund prolazio kroz Hrvatsku na vojnu protiv Mlečana sačuvane su tri isprave koje se tiču dubičkih pavlina. Prva je, kao i ostale, zapravo nalog zagrebačkom velikom županu, podžupanima i plemićkim sudovima, druga je upućena Zagrebačkom, a treća Čazmanskom kaptolu. U svima se traži da su dužni istraživati, krivce pozivati na sud i izdavati vjerodostojna pisma pod pečatom o svojim odlukama.⁸⁰

U skupljenoj građi o dubičkom samostanu K. Dočkal se posebice zadržao na oporuci dubičkog građanina Lovre, jer ju je držao neobičnom.⁸¹ Jamačno je bio potaknut pričom sastavljača oporuke koji se na samrtničkoj postelji u Zagrebu sjetio dogodovštine s puta u Split i isplate otkupnine za roblje (3 osobe).⁸²

U nezgodama dubičkog samostana zabilježene su krađe i otimačine bivših pavlina (pavlina-nesvećenika, conversa),⁸³ a već spomenuti A. Eggerer zabilježio je slučaj kad je vrhovni poglavar Reda Juraj morao zatražiti kraljevu zaštitu za dubički samostan.⁸⁴

Treba, konačno, imati na umu da je pavlinski samostan u Dubici nastao, razvijao se i jačao u doba feudalizma; prošao je tijekom svoje povijesti razdoblja od zajednice koja je živjela od milostinje do posjednika koji svim sredstvima brani stečena imanja. Samostanski priori su branitelji i čuvari svojih zajednica dok se ostali redovnici nisu uključivali u sporove i nesporazume, nego su obavljali svoje radne službe.

4. Propast pavlinskoga samostana

U doba kad su se na našim područjima pojavili Turci, nema puno podataka o dubičkim pavlinima. Skoro pola stoljeća šute isprave o njima. Poznato je da je u doba husitskih ratova (1420–1443) prodor Turaka bio silovitiji, a kad je kralj Sigismund spremao vojsku protiv Turaka, tražio je da jednu vojnu postrojbu izdržava prior vranski kao župan dubički. Dogadaje u XV. stoljeću zabilježili su povjesničari,⁸⁵ a pavlinski pisci pak o propasti dubičkog samostana.⁸⁶

U razdoblju između god. 1433. do 1434. propala je zamisao kralja Sigismunda o obrani hrvatskoga i ugarskog kraljevstva od Mlečana, Turaka i husita. U to je doba

---

80 *Acta monast. Dubica*, br. 37 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 151 – Izvornik spomenutih spisa je na papiru s velikim kraljevskim pečatom. Prve dvije isprave pisane su: »Zagrabiae, In Festo beatae Dorotheae virginis et martyris, anno Domini 1413 (...)«. – Treći nalog Čazmanskom kaptolu sadržajno je isti tekst.

81 K. DOČKAL, *nav. dj.*, rkp. str. 19–20.

82 *Acta monast. Dubica*, br. 29. – Izvornik je na papiru sa tri utisnuta pečata ispod teksta. (»Ego Laurentius filius Petri de Dubicha... licet eger corpore, mente famen sanus...«).

83 *Acta monast. Dubica*, br. 38 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 157 – Izvornik na papiru, banov pečat ispod teksta (Paulus Csupor, regni Slavoniae banus). Iz dubičkog samostana pobjegla su dva conversa, laika.

84 A. EGGERER, *Fragmen panis (...)*, 184. – Usp. *Acta monast. Dubica*, br. 39, 40.

85 Primjerice: R. HORVAT, *Povijest Hrvatske*, I. Zagreb, 1924., 151–160, – F. ŠIŠIĆ, *Prehled povijesti hrvatskoga naroda*, Zagreb, 1962.

86 A. EGGERER, *nav. dj.*, 178. – N. BÉNGER, *Synopsis historico-chronologica (...)*, rkp. s. ann.

hrvatsko područje razdijeljeno na tri vojnička tabora, među kojima je slavonski bio prema rijeci Uni sa slavonskim banom, priorom vranskim, knezovima blagajskim, zagrebačkim biskupom i susedgradskim vlastelinom. Kad je 9. prosinca 1437. umro kralj Sigismund u *Znojmu*, u Moravskoj, naslijedio ga je *Albert Habsburgovac* (1438–1439).⁸⁷ Za Albertove vladavine sultan *Murat* je napao Srbiju, a u ratu koji je kralj poveo protiv Turaka, nije dospio dalje od *Slankamena* i *Titela*. Smederevo je u kolovozu 1439. palo u turske ruke.⁸⁸ Turci su napredovali i prvi put su opsjeli Beograd koji je uspješno branila vojska pod zapovjedništvom *Ivana Talovca*. Međutim, nemiri su izbili u Ugarskoj, a također i u Hrvatskoj. Razlog nije bio samo nesporazum oko vladarove osobe (*Ladislav Postumus*, *Vladislav I*, kraljica *Elizabeta*), nego nesloga velikaša i borba za premoć. U velikom *boju kod Varne* god. 1444. (10. studenog) Turci su pobijedili vojsku *Vladislava I*. a poginuo je i kralj.⁸⁹ U bojevima s Turcima poginuo je god. 1448. nećak Ivana Hunyadija, upravitelj vranskog priorata i ban Trojedine kraljevine *Ivan Sekelj*. Međutim, nije poznato potpuno pouzdano koje je godine razoren dubički samostan. Iz listine priora vranskog i župana dubičkog *Pavla Sekelja* od 8. svibnja 1461. znade se da je pavlinski samostan s crkvom već davno uništen. Pavlini su se zaklonili pred Turcima u druge samostane, najviše u remetski i garički kamo su prenijeli pokretnu imovinu koju su mogli ponijeti.⁹⁰

Tako je sredinom XV. stoljeća sravnjen sa zemljom *claustrum in regno Dalmatiae primarium* – pavlinski samostan u Dubici.⁹¹

Bilo je pokušaja da se on obnovi. Oko god. 1460. na poziv župana dubičkog i priora vranskog *Tome Sekelja* došli su pavlini jamačno iz Garičkog samostana na čelu s priorom Andrijom u Dubicu. Već god. 1461. s privolom generala Reda i dopuštenjem vranskog priora i župana dubičkog proglasio je pavlinski dubički prior da se tijekom 11 godina mogu na posjedu Remetincu naseljavati svi slobodni ljudi, a odredio je i uvjete života na tom posjedu.⁹² U rukopisu o dubičkom samostanu K. Dočkal⁹³ posredno zaključuje s I. Krst. Tkalčićem koji su to uvjeti bili (oranje, žetva, košnja, sušenje sijena, obrada i berba vinograda, te »darovi« o Božiću, Uskrsu i Velikoj Gospi).⁹⁴

87 F. ŠIŠIĆ, *nav. dj.*, 225–226.

88 Kralj Albert je 27. listopada 1439. umro u Neszmélyu nedaleko Đura (Győr). Za godinu dana vladavine nije učinio ništa značajnijega.

89 F. ŠIŠIĆ, *nav. dj.*, 227–235.

90 A. EGGERER, *nav. dj.*, 178. – Iv. K. TKALČIĆ, *Pavlinski samostan u Dubici*, *Viestnik hrvatskog arh. društva*. Zagreb, 1896., 200.

91 A. EGGERER, *nav. dj.*, ondje.

92 *Acta monast. Dubica*, br. 42 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 189. – Izvornik na papiru, utisnuti žig ispod teksta. – Zanimljiv je početak proglašenja priora Andrije: »Frater Andreas Ordinis fratrum Heremitarum s. Pauli primi Heremitaie regulam b. Augustini episcopi professorum, prior claustris b. Mariae Virginis in montorio Dubicensi habiti...«

93 K. DOČKAL, *nav. dj.*, rkp. str. 22.

94 I. Krst. TKALČIĆ, *nav. dj.*, 201.

Prior vranski i župan dubički Toma Sekelj izdao je 8. svibnja 1461. ispravu na molbu Valentina, vikara garičkog, Andrije, priora dubičkog i fratra Gala u kojoj osim povlastica glede broda na Uni i brodara te seoskih naseobina, određuje i ozakonjuje nalog da se svaki plemićki kmet dubičke županije može naseliti na kojem god zapuštenom pavlinskom zemljištu; zatim da svaki dubički građanin može oporučno ostaviti samostanu što hoće; nadalje pavlinski kmetovi nisu u tjednom sajmu u Dubici plaćali nikakve tržne pristojbe za svoju trgovinu, smjeli su također loviti ribu u rijeci Uni; pavlini i njihovi kmetovi nisu plaćali gornice od vinograda, ni kunovine, a ni drugih plaćanja.⁹⁵

Pokušaj obnove dubičkog samostana nije bio dugotrajan jer su Turci nakon pada Bosne god. 1463. sve jače prodirali od Vrbasa prema Uni i osvajački tlačili žiteljstvo. Dubički se pavlini posljednji put spominju u ispravi pisanoj u Gariću, mjeseca lipnja 1465.⁹⁶ Prema sadržaju isprave pavlini i dubički građani su se nagodili oko posjeda darovana god. 1244. Međutim, spomenute godine ili najkasnije god. 1466. pavlini su iz straha pred Turcima po drugi put i konačno napustili Dubicu; preselili su se opet u druge samostane, naročito u garički i remetski. Osim pokretnih dobara, poglavito bogoslužnog posuđa i odjeće, za povijest i kulturu su značajne četiri kutije spisa, a naročito je važno što su u Remete prenijeli 2 lekcionara s antifonama i responsorijima za koje je napisano da su *conscripta secundum antiquos*, a k tome još jedan časoslov.⁹⁷

Velikan među našim pavlinima I. Kristolovec sjetno zaključuje povijest dubičkog samostana: »Kad su Turci zauzeli Bosnu, odakle su često provaljivali u Hrvatsku, uništavali su sve mačem i ognjem. Naša su braća bila osamljena i lišena svake ljudske pomoći. Zato su sve ostavili i prešli na sigurnija mjesta. Kad su se prilike izmijenile, nikada se više naši nisu mogli vratiti na svoj posjed.«⁹⁸

* * *

Već stoljećima nema dubičkog pavlinskog samostana i nije se moglo utvrditi njegov položaj sve do četrdesetih godina našega stoljeća.⁹⁹ God. 1937. objelodanio je *Ha-*

---

95 *Acta monast. Dubica*, br. 43 – L. THALÓCZY – A. HORVÁT, *nav. dj.*, 36, str. 190. – Izvornik je na pergameni s visećim pečatom (koji nedostaje), a počinje riječima: »Nos Thomas de Zenthgerg, prior Auranae ac Dubicensis comes perpetuus...« – Sadržaj je iscrpno zabilježio I. Kristolovec u svome spomenutom djelu.

96 *Acta monast. Dubica*, br. 44.

97 *Acta monast. Dubica*, br. 45. – Izvornik na pergameni. Pod istim brojem još je jedan prijepis istoga sadržaja. Isprava ima dva dijela: *Registrum de et super rebus ecclesiae de Dubicha in Garig repositis*; *Registrum de et super rebus ecclesiae de Dubicha in clastro supra Zagrabiam repositis*.

98 I. KRISTOLOVEC, *Descriptio synoptica monasteriorum Ordinis s. Pauli primi Eremitae in Illyrico olim fundatorum, sed sub temporum muttione aliorum per Turcarum irraptionem, eversorum...«*, str. 4.

99 Iv. Krst. TKALČIĆ, *nav. dj.*, žali što od pavlinskog samostana i crkve u Dubici nije sačuvan nikakav trag. To je iz članka spomenuo K. Dočkal u svome rukopisu o Dubici, str. 24.

šim Šerić opise katoličkih crkava i samostana u Dubici,¹⁰⁰ a zatim je isti pisac objavio god. 1944. studiju o istom pitanju.¹⁰¹

Prema istraživanjima spomenutog pisca negdašnji dominikanski samostan sagradio je vojvoda Koloman na desnoj obali Une, u današnjoj Bos. Dubici, koji je postojao sve do XVI. stoljeća. Samostan se nalazio na Stanu, jugozapadno od današnje Dubice, na posjedu Cerića. Nešto više na jugoistoku, na Stanu Sulejmanbega Cerića, pretpostavlja M. Šerić, da je bila dominikanska kapela, budući da su ondje nađeni osmerokutni temelji nekoga crkvenog zvonika. To bi bilo u skladu s međama posjeda koji se spominje u ispravi iz god. 1244. U ovom je pak radu već spomenuto, da je dubičko gradsko poglavarstvo darovalo pavlinima znatan posjed oko potoka Binjačke, na istoku od grada. Pavlini su tu sagradili svoj samostan i crkvu Bl. Djevice Marije.

Iz rasprave H. Šerića može se zaključiti, da se pavlinski samostan nalazio na Alibašića Brdu, više Dubice, što potvrđuju isprave u kojima se govori o samostanu *de monte Dubicha, de promontorio Dubicensi, de promontorio desuper ejusdem Dubicha*.

Osim dominikanskog i pavlinskog bio je u Dubici i treći samostan – templara, sagrađen vjerojatno u drugoj polovici XIII. stoljeća. Kad su templari ukinuti, preuzeli su crkvu i samostan ivanovci.

Treba upozoriti, da je H. Šerić istraživao i pisao svoje radove o Dubici prije pedesetih godina, a ratna zbivanja i druge promjene izmijenile su Dubicu i njezinu okolicu, pa je potraga za mogućim ostacima i tragovima negdašnjih samostana i crkava još teža.

Činilo mi se ipak uputnim spomenuti što je učinjeno da se tragovi o pavlinima u Dubici otkriju i sačuvaju.

* * *

Pavlini su svoj dubički samostan zauvijek napustili nakon što su više od dva stoljeća djelovali u kraju koji presijeca Una, a povijest se u njemu gradila smjenom gospodara, smjenom stanovništva, nekoliko puta i obiljem krvi. Bijeli su fratri na našem nemirnom tlu sagradili dubički samostan među prvima svoga Reda. Čuvali su ga dok nasilje nije prevladalo.

5. Dodatak

A) Popis priora pavlinskoga dubičkog samostana

1. Stjepan, god. 1354.
2. Petar, 1354.
3. Matija, 1365.

---

100 H. ŠERIĆ, je opis objelodanio u Novom Beharu, god. 1937., br. 9–11.

101 H. ŠERIĆ, *Katoličke crkve i samostani u Dubici i njezinoj okolini u srednjem vijeku. Croatia sacra*; Zagreb, 1944., br. 22–23, str. 72–88.

4. Ivan, 1377.
5. Petar, 1384.
6. Valentin, 1384–1385.
7. Tomo, 1403.
8. Mihovil, 1405.
9. Grgur, 1412–1413.
10. Andrija, 1461.
11. Matija, 1465.

B) Popis posjeda dubičkog samostana

1. Posjed oko potoka Bihče. Bio je oko Dubice, nepoznate veličine; darovan god. 1244.
2. Posjed Otok. Dar Nikole i Stjepana, sinova knezova Odolena Kosučkog, god. 1354; nepoznate veličine.
3. Posjed Tome Perušina. Dar spomenutog građanina dubičkog god. 1377. Veličina nepoznata.
4. Kuća Katarine, udovice Aleksandrove. Dar iz god. 1384, s kućom i gospodarske zgrade u Dubici.
5. Vinograd u Vinskom potoku. Darovao Stjepan Vur god. 1388.
6. Posjed Remetinec. Spominje se god. 1461. u spisima. Nepoznat je darovatelj.

C) Popis crkava i župa

koje se spominju u ispravama dubičkog pavlinskog samostana:

1. Pavlinski samostan sv. Marije u Dubici
2. Dominikanski samostan sv. Nikole u Dubici
3. Crkva sv. Dominika Oklopljenog u Dubici
4. Župa Donja Dubica
5. Župa Gornja Dubica
6. Župa sv. Marije u Jakšoj Gori
7. Župa u Kostajnici
8. Župa u Kosući
9. Župa u Stregombi
10. Crkva sv. Jurja kraj potoka Kosuće
11. Župa sv. Križa kraj Kostajnice